

บทที่ 1

บทนำ

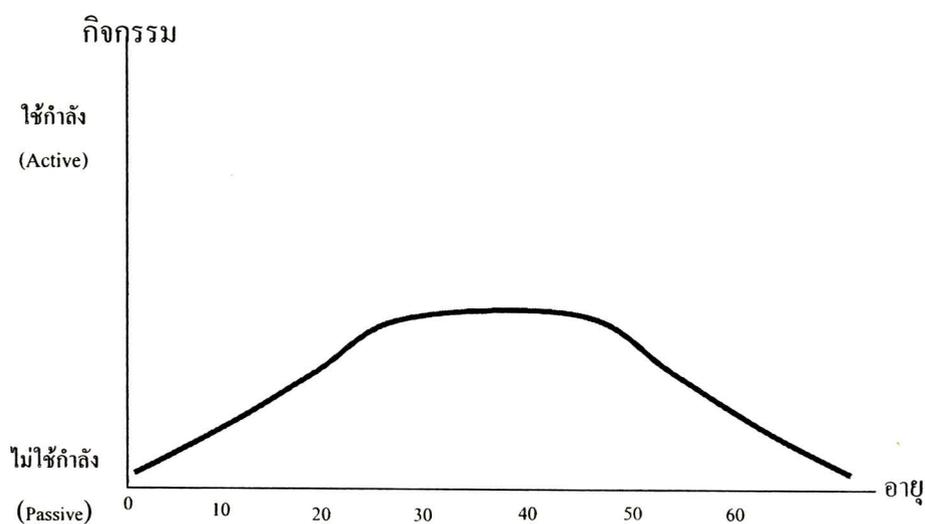

1.1 หลักการและเหตุผล

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลดีเชิงเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นภาคการผลิตที่ทำรายได้สูงสุดให้แก่ประเทศไทย โดยเฉพาะส่วนที่เป็นเงินตราต่างประเทศ นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยรายได้จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวกระจายลงไปถึงประชาชนระดับรากหญ้าที่เป็นแรงงานภาคการผลิต ภาคบริการ รวมไปถึงเกษตรกรในชนบทที่มีรายได้จากการขายผลผลิต และนอกจากผลดีทางเศรษฐกิจแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดผลดีทางสังคมด้วย กล่าวคือการท่องเที่ยวยังเป็นช่องทางการเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวในชุมชนต่างๆ จะมีโอกาสได้สัมผัสและเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างและหลากหลาย มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และความเชื่อกับประชาชนในท้องถิ่น ช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างคนในชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน ยิ่งไปกว่านั้นการท่องเที่ยวยังมีส่วนกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของการรักษา อนุรักษ์ ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาตัวเอง เช่น เรียนภาษาต่างประเทศเพิ่มเติม เรียนการนวดแผนโบราณ เป็นต้น เพื่อหาประโยชน์จากการท่องเที่ยวและการส่งเสริม การท่องเที่ยวในชนบท ทำให้เกิดการจ้างงาน ประชาชนที่มีการศึกษาไม่ต้องอพยพไปหางานทำในเมือง ได้อยู่ในพื้นที่ที่ครอบครัว ทำให้ครอบครัวอบอุ่น ทำให้มีคนที่มีความรู้อยู่ในท้องถิ่น ได้ร่วมพัฒนาท้องถิ่นด้วยผลดีของการท่องเที่ยวดังกล่าว รัฐบาลจึงมีนโยบายที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ประเทศกำลังเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ โดยกำหนดให้เป็นหนึ่งในนโยบายหลักเพื่อพลิกฟื้นเศรษฐกิจของประเทศไทย

แต่การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยว เช่น สภาพแหล่งท่องเที่ยว สถานการณ์ด้านประชากรนักท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยว ฯลฯ ซึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวปัจจัยหนึ่ง ก็คือ ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องให้ความสนใจเพื่อที่จะสามารถวางแผนพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวและแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม โดยกลุ่มประชากรที่กำลังเป็นเป้าหมายสำคัญ ของการท่องเที่ยวในอนาคตอันใกล้ คือ ประชากรสูงอายุ ทั้งนี้จากการที่มีบริการด้านการรักษาพยาบาล

และสาธารณสุขที่ดีขึ้น ประชากรมีการศึกษาสูงขึ้นและมีการดูแลสุขภาพมากขึ้น จึงมีอายุยืนยาวมากขึ้นส่งผลให้โครงสร้างประชากรของประเทศทั่วโลกมีสัดส่วนของประชากรสูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) เพิ่มสูงขึ้นทุกปีและทำให้สังคมโลกก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ¹ ซึ่งประชากรผู้สูงอายุทั้งหมดนี้ส่วนหนึ่งมีความพร้อมด้านสุขภาพ ด้านรายได้ และด้านเวลาที่จะเดินทางท่องเที่ยว ดังนั้นประชากรผู้สูงอายุจึงเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายกลุ่มใหม่ที่ต้องให้ความสนใจเพิ่มขึ้น และจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวและแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

รูปที่ 1-1.1 ลักษณะกิจกรรมด้านนันทนาการสำหรับคนในวัยต่างๆ

เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวและความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวแตกต่างจากนักท่องเที่ยวกลุ่มเยาวชนและกลุ่มวัยทำงาน ประกอบกับข้อจำกัดด้านสภาพร่างกายของผู้สูงอายุที่ส่วนใหญ่เคลื่อนไหวได้ช้าลง ความมั่นคงลดลง เหนื่อยง่าย เริ่มมีปัญหาด้านการมองเห็น ดังนั้น นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจึงต้องการแหล่งท่องเที่ยวที่

¹ การคาดประมาณประชากรทั่วโลก คาดว่าปี พ.ศ. 2568 จะมีประชากรผู้สูงอายุจำนวน 340 ล้านคน สำหรับประเทศไทย โครงสร้างประชากรของประเทศไทยในรอบ 50 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2493-2552) พบว่าสัดส่วนผู้สูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ในอัตราเพิ่มที่สูงขึ้น กล่าวคือ สัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มจากร้อยละ 4 ของประชากรทั้งหมดในปี พ.ศ. 2493 เป็นร้อยละ 11.3 ในปี พ.ศ. 2552 (หรือเพิ่มขึ้น 3 เท่าในเวลา 50 ปี) และคาดว่าจะเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 25 ในปี พ.ศ. 2576 (หรือเพิ่มขึ้น 2.5 เท่าในเวลา 20 ปี) ส่วนประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประชากรผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2543 มีสัดส่วนร้อยละ 23.3 ของประชากรทั้งหมด และจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 42.4 ของประชากรทั้งหมดในปี พ.ศ. 2593

สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้โดยไม่ต้องใช้กำลังมาก (Passive Activities) (รูปที่ 1.1) เป็นการท่องเที่ยวแบบไร้ความเร่งรีบ (Slow Tourism) แหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่จะรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจึงต้องมีสิ่งบริการอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพร่างกายและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ มีการเดินทางเข้าถึงที่สะดวก มีความปลอดภัย มีความสงบไม่วุ่นวาย มีค่าใช้จ่ายที่ไม่สูงมากเนื่องจากรายได้ของผู้สูงอายุจะลดลง และมีข้อมูลการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์เพื่อให้ผู้สูงอายุจัดเตรียมแผนการเดินทางได้อย่างถูกต้อง

เนื่องจากภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ แต่ยังไม่เคยมีการสำรวจว่ามีแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ใดที่มีศักยภาพที่เหมาะสมสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการการท่องเที่ยวแบบไร้ความเร่งรีบ (Slow Tourism) ทำให้ไม่สามารถจัดเตรียมหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่กำลังเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายสำคัญในอนาคต การสำรวจและศึกษาเพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่สามารถจัดการการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างเร่งด่วนเพื่อมิให้ประเทศไทยพลาดโอกาสในการขยายตลาดการท่องเที่ยวและเพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างงานและรายได้ให้แก่ประชาชนในภาคเหนือตอนบนอย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.2.1 สำรวจและศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
- 1.2.2 เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
- 1.2.3 เสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ได้เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ
- 1.3.2 ได้แหล่งท่องเที่ยวหรือกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism

- 1.3.3 ได้แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวแบบ *Slow Tourism* เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ
- 1.3.4 เกิดการแลกเปลี่ยนและพัฒนาความรู้ด้านการท่องเที่ยวแบบ *Slow Tourism* ในภาคเหนือตอนบน ระหว่างผู้ประกอบการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ ผู้บริหารท้องถิ่น และประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว
- 1.3.5 กระบวนการศึกษาวิจัยมีการสำรวจข้อมูลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และมีการสัมภาษณ์ สอบถาม และจัดประชุมกลุ่มย่อยกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่และภาคประชาชน ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้ภาคีทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยและร่วมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง
- 1.3.6 สามารถนำผลการศึกษา ไปสู่การพัฒนาการจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวแบบ *Slow Tourism* สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ